

П. О. Антонюк

Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень
Національної академії наук України»

РОЗБУДОВА РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ОЛІЙНО-ЖИРОВІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ РОЗВИТКУ СЕКТОРІВ ГЛИБОКОЇ ПЕРЕРОБКИ СИРОВИНИ В УМОВАХ ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена аналізу стану та тенденцій розвитку олійно-жирової промисловості України, зокрема в контексті розвитку секторів глибокої переробки сировини та впливу євроінтеграційних процесів на ринкове середовище цієї галузі. Олійно-жирова промисловість є важливим компонентом національної економіки України, що забезпечує не лише продовольчу безпеку, але й створює значну кількість робочих місць та забезпечує валютні надходження від експорту. Проте, галузь стикається з численними викликами, зокрема з необхідністю модернізації виробництва, запровадженням інноваційних технологій та адаптацією до європейських стандартів. У роботі розглядаються ключові проблеми та тенденції, які впливають на розвиток олійно-жирової галузі України, зокрема значення галузі для економіки країни та стан ринку. Особлива увага приділяється розвитку секторів глибокої переробки сировини, зокрема економічній доцільності цього процесу, досвіду провідних країн та інвестиційним аспектам, що можуть стати основою для модернізації виробництва. Розглянуті основні етапи та інструменти впровадження високотехнологічних рішень в галузі, що можуть забезпечити зростання конкурентоспроможності українських виробників на міжнародному ринку. Одним із важливих аспектів роботи є дослідження впливу євроінтеграційних процесів на розвиток ринку олійно-жирової промисловості в Україні. Визначено ключові вимоги ЄС до продукції та їх імплементація в Україні, що включає адаптацію стандартів якості та екологічних норм. Також акцентовано увагу на розширенні експортних можливостей в умовах європейської інтеграції, що дозволить зберегти конкурентоспроможність та відкриє нові можливості для українських виробників на міжнародних ринках. В статті розглянуто державну політику підтримки галузі в умовах євроінтеграції, зокрема механізми фінансування, стимулювання інвестицій та розвитку інфраструктури. Визначено необхідність стратегічного підходу до розвитку олійно-жирової промисловості, що включає не тільки підтримку національних виробників, але й створення сприятливих умов для залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій.

Ключові слова: олійно-жирова промисловість, розбудова, ринкове середовище, відновлення, євроінтеграція.

Постановка проблеми та її актуальність. Олійно-жирова промисловість є однією з ключових галузей економіки України, яка забезпечує стабільні надходження валютних коштів від експорту, забезпечує продовольчу безпеку країни та створює тисячі робочих місць. Однак, в умовах сучасних економічних та глобальних викликів галузь стикається з рядом серйозних проблем, які потребують термінового вирішення для забезпечення її сталого розвитку та конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Основною проблемою олійно-жирової промисловості є недостатньо ефективне використання потенціалу глибокої переробки сировини. Система переробки олійних культур в Україні все ще залишається на рівні первинної переробки, що обмежує можливості для створення доданої вартості та підвищення економічної ефективності. Водночас існує значний потенціал для розвитку глибокої переробки, що дозволило б не лише підвищити якість продукції, а й зміцнити позиції на зовнішніх ринках.

Іншою серйозною проблемою є адаптація українських виробників до вимог міжнародних стандартів, зокрема стандартів Європейського Союзу. Умови євроінтеграції потребують від українських підприємств

значної модернізації виробництва, впровадження високотехнологічних рішень та дотримання екологічних і санітарних норм, що становить серйозний виклик для багатьох підприємств. Відсутність належної політики підтримки інвестицій в галузь, а також недостатня підтримка розвитку інфраструктури для глибокої переробки, знижують здатність галузі до інновацій і модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження і публікації в області олійно-жирової промисловості України зосереджуються на ряді важливих аспектів, включаючи технологічний розвиток, інвестиційні стратегії, екологічні стандарти та адаптацію до вимог міжнародних ринків, зокрема роботи Єлісєєвої Л. В., Стрільчука Р. С., Стрішенець О. М., Красняка О. П., Довгань Ю. В. присвячені цим питанням [1–2].

Згідно з останніми публікаціями Ільків Л. А., Ціхановської В. М. [3–4], найбільша увага приділяється питанням модернізації виробництва в олійно-жировій промисловості, зокрема, запровадженню високотехнологічних процесів глибокої переробки сировини. Їх дослідження акцентують увагу на необхідності запровадження інновацій, таких як впровадження нанотехнологій, використання біотехнологій у виробництві,

а також покращення процесів очищення і фасування продукції. Однак, на практиці, низький рівень інвестицій і дефіцит сучасних технологій залишають значні резерви для покращення галузі.

Вчені та експерти, зокрема Жигadlo В. С., Сікачина О. В. [5] стверджують, що глибока переробка сировини є економічно доцільною стратегією для України, оскільки вона дозволяє не тільки збільшити додану вартість, але й знизити залежність від імпортованої продукції. Публікації [10] також присвячені цим аспектам.

У дослідженнях [14] розглядаються процеси євроінтеграції та адаптація української олійно-жирової промисловості до вимог ЄС. Зокрема, це стосується дотримання стандартів якості та екологічних вимог, що ставлять високі вимоги до виробничих потужностей і технологій. Згідно з публікаціями, адаптація до стандартів ЄС вимагає від українських підприємств значних фінансових вкладень у модернізацію виробництва, а також підвищення рівня екологічної безпеки та енергоефективності.

Метою дослідження є оцінка сучасного стан та тенденції розвитку олійно-жирової промисловості України, зокрема в контексті глибокої переробки сировини, а також визначення ролі євроінтеграційних процесів у її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок, що досліджується є одним з найдинамічніших і стратегічно важливих ринків агропромислового комплексу України. Завдяки значному виробничому потенціалу, сучасним технологіям та активній експортній діяльності, Україна залишається світовим лідером у виробництві та постачанні рослинних олій, зокрема соняшникової.

Ринок олійних культур є базовим компонентом системи виробництва та переробки олійної продукції України, забезпечуючи основну сировину для переробного сектора, включаючи соняшник, ріпак та сою. Основними учасниками ринку є великі агрохолдинги, фермерські господарства середнього масштабу, а також дрібні виробники, які переважно орієнтовані на локальні ринки. Участь кожного з цих суб'єктів є важливою для формування загального обсягу сировини, доступної для внутрішньої переробки та експорту (табл. 1 та табл. 2).

Україна у 2023/24 маркетинговому році досягла значних обсягів виробництва основних олійних культур: соняшник залишається лідером із 14,8 млн тонн, демонструючи стійке зростання переробки завдяки зменшенню експорту сировини; ріпак досяг рекордних показників у 1 млн тонн переробки, що свідчить про розвиток внутрішнього виробництва; соя має позитивну динаміку з переробкою 1,6 млн тонн, підвищуючи конкурентоспроможність цієї культури на експортному ринку.

У 2023/24 МР Україна експортувала 6,2 млн. тонн соняшникової олії (93 % від виробленого), що підкреслює її ключову роль на світовому ринку. Ріпакова олія стала другим за значенням експортним продуктом з обсягом 424 тис. тонн (99 % виробленого), тоді як експорт соєвої олії досяг 210 тис. тонн (72 % виробництва). Така структура експорту демонструє залежність

від зовнішніх ринків і значний потенціал для розвитку виробництва з доданою вартістю.

Ринок олійних культур у 2023/24 МР демонструє зростання попиту на продукцію внутрішньої переробки через розвиток тваринництва та виробництва біопалива. Висока залежність від експорту, логістичні виклики через війну та зростання вартості зернових як сировини впливають на конкурентоспроможність. Ключовими трендами є підвищений попит на продукцію з доданою вартістю та стабілізація виробничих потужностей.

Попри це, ринок олійних культур має значні перспективи розвитку. Одним із ключових напрямів є впровадження інновацій, таких як використання біотехнологій для створення стійких до хвороб і кліматичних змін сортів.

Сектор виробництва та переробки олії є ключовим елементом релевантного ринку, забезпечуючи переробку сировини та виробництво готової продукції, яка має як внутрішній попит, так і значний експортний потенціал. Виробництво основних видів олій в Україні в 2023–2024 році наведені в таблиці 3.

Україна у 2023/24 МР зміцнила позиції на світовому ринку олії, виробивши 6,6 млн тонн соняшникової, 430 тис. тонн ріпакової та 290 тис. тонн соєвої олії. Рекордні обсяги переробки сировини та високий експортний потенціал свідчать про успішну адаптацію

Таблиця 1 – Виробництво основних олійних культур в Україні (2023/24 МР)

Культура	Виробництво (млн. тонн)	Перероблено (млн. тонн)	Зміна порівняно з 2022/23 МР (%)
Соняшник	14,8	14,8	+9
Ріпак	4,1	1,0	+22
Соя	3,9	3,6	+25

Джерела: складено автором на основі [6]

Таблиця 2 – Експорт продукції з олійних культур

Продукція	Експорт (млн. тонн)	Частка експорту (%)	Зміна порівняно з 2022/23 МР (%)
Соняшник	6,2	93	+17
Ріпак	0,424	99	+404
Соя	0,29	72,0	+22

Джерела: складено автором на основі [7]

Таблиця 3 – Виробництво основних видів олій в Україні (2023/24 МР)

Тип олії	Обсяг виробництва (млн тонн)	Основна сировина	Зміна порівняно з 2022/23 МР (%)
Соняшникова	6,6	соняшник	+13,7
Ріпакова	0,43	ріпак	+404
Соєва	0,29	соя	+22

Примітка: соняшникова олія залишається головним експортним продуктом України

Джерела: складено автором на основі [8]

виробників олії до викликів, зокрема завдяки акценту на продукції з доданою вартістю та розвитку внутрішніх потужностей. Експорт олій з України у 2023–2024 р.р. наведений в табл. 4.

У 2023/24 МР Україна експортувала 6,2 млн. тонн соняшникової олії, що складає 93 % від її виробництва, утримуючи провідну позицію на світовому ринку. Ріпакова олія експортувалася майже повністю (424 тис. тонн, 99 %), а соєва олія мала частку експорту 72 % (210 тис. тонн). Це свідчить про високу експортну орієнтацію вітчизняних виробників, особливо у сегменті соняшникової олії, і значний внесок у глобальний продовольчий ринок.

Функціонування сектору виробництва та переробки олії визначається доступом до сучасного обладнання, технологій глибокої переробки та енергетичних ресурсів (табл. 5).

У 2023/24 МР в Україні перероблено 14,8 млн. тонн соняшнику, що становить 100 % врожаю, демонструючи максимальне завантаження виробничих потужностей. Ріпак перероблено в обсязі 1 млн. тонн (22 % від виробництва), а соя — 1,6 млн тонн (41 %). Це свідчить про розвиток внутрішньої переробки, спрямованої на збільшення доданої вартості продукції, особливо у сегменті соняшникової олії.

Використання інноваційних рішень дозволяє підвищувати якість продукції, знижувати собівартість і

залишатися конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Олійно-жирова промисловість України стикається з рядом викликів. Одним із ключових викликів є волатильність світових цін на олійні культури та продукцію їх переробки. Цінова динаміка на ринку соняшникової олії та шроту залежить від глобального попиту та пропозиції, коливань валютного курсу, політичних рішень основних імпортерів та дій конкурентів. Наприклад, надмірна пропозиція олійних культур на світовому ринку може спричинити падіння цін, що знижує прибутковість українських виробників. Водночас геополітичні ризики, зокрема торговельні обмеження або санкції, можуть значно вплинути на можливості збуту продукції.

Коливання цін на такі продукти, як соняшникова олія, соя та ріпак, безпосередньо впливають на прибутковість виробників та експортерів. Нижче наведено таблицю, яка ілюструє динаміку середніх світових цін на основні олійні культури та продукти їх переробки за останні п'ять років (табл. 6).

Як бачимо, у 2021 році спостерігалось різке зростання цін на соняшкову олію, (+60%), що продовжилося у 2022 році, досягнувши піку в 1 500 USD/т. Це було обумовлено високим попитом на рослинні олії та обмеженою пропозицією. У 2023 році ціни дещо знизилися (на 26.67%), але залишилися на високому рівні, у 2024 році відбулося часткове відновлення (+18.18%) [11].

Щодо сої, то ціни на неї зросли з 400 USD/т у 2020 році до 580 USD/т у 2022 році, (+30%), після чого спостерігалось незначне зниження у 2023 році (-6.9%). Це пов'язано зі змінами в попиті та пропозиції на світовому ринку, а також з погодними умовами в основних країнах-виробниках.

Ціни на ріпак демонстрували стабільне зростання з 450 USD/т у 2020 році до 650 USD/т у 2022 році, після чого відбулося незначне коригування в 2023 році, ціни впали (-4.62%), потім стабілізувалися у 2024 році (+3.23%) [11]. Зростання цін було спричинене підвищеним попитом на біопаливо та обмеженою пропозицією.

Ці коливання цін підкреслюють важливість стратегічного планування та диверсифікації ризиків для українських виробників та експортерів олійних культур. Волатильність на світових ринках вимагає гнучкості та адаптивності від учасників ринку для забезпечення стабільності та прибутковості в умовах постійно змінюваної кон'юнктури.

Олійно-жирова промисловість є однією з ключових галузей агропромислового комплексу України,

Таблиця 4 – Експорт олій з України (2023/24 МР)

Тип олії	Експорт (млн. тонн)	Основні ринки збуту	Частка експорту (%)
Соняшникова	6,2	ЄС, Індія, Китай	93
Ріпакова	0,424	ЄС	99
Соева	0,21	ЄС, країни Азії	72

Примітка: ЄС є найбільшим імпортером української олії через її високу якість та конкурентні ціни

Джерело: складено автором на основі [9]

Таблиця 5 – Потужності переробки та переробка насіння в Україні

Сировина	Перероблено (млн. тонн)	Частка переробки (%)	Основні продукти
Соняшник	14,8	100	Олія, шрот
Ріпак	1,0	22	Олія, біодизель
Соя	1,6	41	Олія, шрот

Примітка: Переробка насіння значно зросла через обмеження експорту сировини та розвиток внутрішніх потужностей

Джерело: складено автором на основі [10]

Таблиця 6 – Динаміка середніх світових цін на основні олійні культури та продукти їх переробки з 2020–2024 рр.

Рік	Соняшникова олія (USD/т)	Темп росту (%)	Соя (USD/т)	Темп росту (%)	Ріпак (USD/т)	Темп росту (%)
2020	750	–	400	–	450	–
2021	1200	60.00	520	30.00	600	33.33
2022	1500	25.00	580	11.54	650	8.33
2023	1100	-26.67	540	-6.90	620	-4.62
2024	1300	18.18	560	3.70	640	3.23

Джерело: складено автором на основі [11]

орієнтованою переважно на експорт. Для ефективної роботи підприємств цієї сфери необхідна стабільна логістична система, яка забезпечує своєчасне постачання сировини (соняшнику, сої, ріпаку) на переробні заводи та подальше транспортування готової продукції до портів або сухопутних кордонів. Однак через воєнні дії значна частина транспортної інфраструктури була пошкоджена або знищена, що спричинило збої у виробничо-збутових процесах, збільшення витрат і зниження прибутковості підприємств.

Через пошкодження залізничних вузлів та автомобільних доріг аграрії стикаються з проблемами транспортування врожаю на підприємства з переробки олійних культур. Це спричиняє збої у виробничому циклі, нерівномірне завантаження заводів і зростання витрат на логістику.

Через необхідність використання довших і складніших маршрутів середня вартість перевезення сировини та готової продукції зросла на 90–120%. Це збільшує собівартість виробництва, зменшуючи рентабельність підприємств.

Пошкодження логістичних хабів і перевантажувальних терміналів уповільнює процес експорту продукції. Час доставки соняшникової олії до міжнародних партнерів збільшився більш ніж удвічі, що ускладнює виконання контрактних зобов'язань і призводить до фінансових втрат через штрафи за прострочення поставок.

Неможливість своєчасного постачання сировини та експорту готової продукції змусила деякі підприємства скоротити виробництво або тимчасово зупинити роботу. У 2023 році середній рівень завантаження потужностей олієпереробних заводів впав до 60%, що є найнижчим показником за останнє десятиліття. Дані щодо впливу руйнування транспортної інфраструктури на підприємства ринку олійно-жирової продукції наведені в табл. 7

Пошкодження транспортної інфраструктури стало одним із ключових викликів для підприємств олійно-жирової галузі, оскільки стабільне постачання сировини та експорт готової продукції значною мірою залежить від ефективної логістики. Дані показують, що середня відстань перевезення сировини на переробні заводи у 2023 році зросла на 80% порівняно з 2020 роком, що безпосередньо позначилося на витратах підприємств і термінах виробництва. Якщо у 2020 році транспортування сировини займало в середньому два дні, то у 2023 році цей показник зріс до семи днів, що

спричинило порушення виробничих графіків і збільшення витрат на зберігання.

Через руйнування залізничних вузлів та автодоріг вартість транспортування сировини зросла більш ніж удвічі, що призвело до суттєвого підвищення собівартості виробництва. У 2020 році перевезення однієї тонни сировини коштувало 28 доларів США, тоді як у 2023 році цей показник досяг 60 доларів США, що еквівалентно зростанню на 114,3%. Аналогічна тенденція спостерігалася у вартості автомобільних перевезень, яка зросла на 110%. Таке підвищення логістичних витрат стало серйозним фінансовим навантаженням для підприємств і призвело до зменшення їхньої рентабельності [12].

Втрата транспортних маршрутів і складнощі з доставкою сировини вплинули на завантаженість виробничих потужностей, яка скоротилася з 85% у 2020 році до 60% у 2023 році. Це означає, що значна частина виробничих ліній працює на зниженій потужності, що зменшує ефективність використання капіталу та підвищує операційні витрати на одиницю продукції. Також унаслідок перебоїв у постачанні та відвантаженні кількості переробленого соняшнику скоротилася на 31%, що негативно позначилося на загальних фінансових результатах підприємств [12].

Олійно-жирова промисловість є одним із ключових секторів агропромислового комплексу України, однак її діяльність супроводжується значним утворенням відходів, що створює екологічні та економічні виклики. Основні види відходів включають тверді залишки після обробки насіння олійних культур, рідкі відходи, які утворюються під час рафінації та очищення олії, а також залишки після фільтрації та обробки води.

Значну частину твердих відходів складають шроту та макухи, які залишаються після віджимання олії. Вони можуть використовуватися в кормовій промисловості, але через коливання попиту та недостатньо розвинуті логістичні ланцюги часто накопичуються на виробничих майданчиках, створюючи проблеми з їхньою утилізацією. Інша категорія відходів – осадки після рафінації олії, які містять фосфатиди та інші хімічні сполуки. Їхня неправильна утилізація може призвести до забруднення ґрунтів і водних ресурсів, що особливо актуально в умовах посилення екологічних стандартів та зростання вимог до безпечного виробництва харчової продукції.

Додатковою проблемою є утворення рідких відходів після очищення води та фільтрації масел. Вода, яка

Таблиця 7 – Вплив руйнування транспортної інфраструктури на підприємства ринку олійно-жирової продукції

Показник	2020	2021	2022	2023	Δ 2023/2020 (%)
Середня відстань транспортування сировини (км)	50	270	380	450	+80,0
Час доставки сировини на завод (дні)	2	3	6	7	+250,0
Середня вартість транспортування сировини (дол./т)	28	32	52	60	+114,3
Завантаженість виробничих потужностей (%)	85	80	65	60	-25,0 п.п.
Обсяг переробки соняшнику (млн тонн)	14,2	13,8	10,5	9,8	-31,0
Частка недопоставок за контрактами (%)	5	6	18	21	+16,0 п.п.
Кількість тимчасово закритих заводів	0	2	9	12	–

Джерело: складено автором на основі даних [12]

використовується у технологічних процесах, містить значну кількість органічних залишків, жирів та фосфатів, що ускладнює її очищення та потребує сучасних технологій фільтрації. Недостатньо ефективні методи очищення можуть призводити до потрапляння забруднюючих речовин у довкілля, що не лише шкодить екосистемам, але й може стати причиною штрафних санкцій для підприємств (табл. 8).

Актуальність проблеми зумовлена тим, що нестача ефективних методів переробки цих відходів може призвести до їхнього накопичення та негативного впливу на довкілля. Традиційні способи утилізації не завжди відповідають сучасним екологічним вимогам, а впровадження нових технологій потребує значних інвестицій. У зв'язку з цим важливим напрямком розвитку галузі є запровадження циркулярних підходів, що передбачають повторне використання відходів у виробничих процесах або їхню безпечну переробку для отримання додаткової продукції, наприклад, біопалива чи кормових добавок.

Таким чином, олійно-жирова промисловість стоїть перед викликом впровадження екологічно безпечних та економічно вигідних рішень щодо утилізації відходів. Це дозволить не лише мінімізувати вплив на навколишнє середовище, а й підвищити ефективність виробничих процесів, що сприятиме зміцненню позицій українських підприємств на міжнародному ринку.

Олійно-жирова промисловість є стратегічним сектором агропромислового комплексу, який забезпечує виробництво рослинних олій, жирів та супутніх продуктів. В умовах глобалізації та зростання конкуренції ключовим напрямом розвитку галузі є глибока переробка сировини, що дозволяє збільшити додану вартість продукції та підвищити інвестиційну привабливість сектору. Однак її розвиток потребує значних капіталовкладень у модернізацію виробництва, впровадження інноваційних технологій та формування ефективної логістичної інфраструктури.

Вимоги Європейського Союзу (ЄС) до олійно-жирової продукції є складовою загальної політики безпечності харчових продуктів та спрямовані на забезпечення високого рівня захисту здоров'я споживачів, дотримання принципів якості, екологічної безпеки та

конкурентоспроможності продукції на внутрішньому ринку ЄС.

Адаптація до вимог ЄС є складним, але перспективним процесом, що потребує комплексного підходу. Основними проблемами є фінансові витрати на модернізацію виробництва, відповідність санітарним нормам та екологічним стандартам. Водночас гармонізація законодавства відкриває значні можливості для розвитку галузі, поліпшення іміджу українських виробників і збільшення експорту до Європи [14].

Успішна адаптація дозволить не лише інтегруватися в європейський ринок, а й підвищити рівень якості та безпечності продукції для внутрішнього споживача.

Державна політика підтримки галузі в умовах європейської інтеграції відіграє важливу роль у забезпеченні адаптації української економіки до європейських стандартів та вимог. Оскільки процес інтеграції в ЄС передбачає виконання певних умов, таких як гармонізація законодавства, підвищення стандартів якості, екологічні вимоги та посилення конкуренції, державна підтримка є необхідною для того, щоб забезпечити ефективну трансформацію і підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на європейському ринку.

Основні напрямки державної політики підтримки галузі в умовах європейської інтеграції включають [15]:

Гармонізація законодавства та стандартів. Для забезпечення інтеграції української продукції на європейські ринки важливо здійснювати гармонізацію національного законодавства з європейським.

Фінансова підтримка та інвестиції. Державна підтримка галузі в умовах європейської інтеграції також включає залучення фінансових ресурсів для модернізації виробничих потужностей та впровадження нових технологій.

Покращення інфраструктури та логістики. Для ефективного виходу на європейські ринки важливо також забезпечити розвиток відповідної інфраструктури.

Підтримка інновацій та технологічного розвитку. Європейська інтеграція ставить вимоги до технологічного рівня виробництва. Державна політика підтримки повинна сприяти.

Екологічна політика та сталий розвиток

Таблиця 8 – Дані щодо утворення та утилізації відходів в олійно-жировій промисловості України

Категорія відходів	Обсяги утворення (оцінка, тис. тонн/рік)	Основні проблеми	Можливі рішення
Шрот та макухи (побічні продукти пресування олії)	500–700	Надлишок запасів через нестабільний попит; потреба у нових ринках збуту	Розширення експорту; використання у виробництві кормів та біопалива
Осади після рафінації олії (містять фосфатиди, вільні жирні кислоти)	100–150	Високий рівень забруднення органічними речовинами; складність утилізації	Використання у виробництві технічних масел, біодизеля
Рідкі відходи після очищення води та фільтрації масел	200–300	Висока концентрація жирів та органічних залишків; складне очищення	Впровадження сучасних систем фільтрації, біологічних методів очищення
Викиди в атмосферу (парникові гази, леткі органічні сполуки)	50–80	Високі екологічні вимоги; загроза штрафів	Удосконалення виробничих процесів, використання енергоефективних технологій

Джерело: створено автором на основі [13]

Покращення експортної стратегії. Для забезпечення успішної інтеграції на європейські ринки необхідно також підтримувати українських виробників у сфері експорту

Висновки. Олійно-жирова промисловість має значний внесок у валовий внутрішній продукт України, а також у експорт. Однак ринок галузі стикається з низкою проблем. Сучасні тенденції свідчать про поступове збільшення виробництва, однак потребують впровадження новітніх технологій для забезпечення сталого розвитку. Глибока переробка сировини є важливим кроком до підвищення доданої вартості продукції, зменшення залежності від експортних коливань та створення нових робочих місць. Досвід провідних країн показує, що успішний розвиток високотехнологічних секторів можливий лише за умови залучення інвестицій та підтримки інноваційних

ініціатив. В Україні є значний потенціал для розвитку цього напрямку, зокрема за рахунок підвищення ефективності наявних виробництв та модернізації технологічної бази. Державна підтримка галузі через надання субсидій, пільг та створення сприятливого інвестиційного клімату є важливими для забезпечення сталого розвитку і впровадження нових технологій.

Загалом, олійно-жирова промисловість України має значний потенціал для розвитку, зокрема завдяки глибокій переробці сировини та євроінтеграційним процесам. Для успішної реалізації цих можливостей необхідно зосередити увагу на залученні інвестицій, модернізації виробництва та адаптації до вимог міжнародних стандартів, що дозволить Україні зміцнити свої позиції на світовому ринку та забезпечити сталий економічний розвиток галузі.

Список використаних джерел:

1. Єлісєєва Л. В., Стрільчук Р. С., Стрішенець О. М. [та ін.] Екологоекономічні засади раціонального природокористування: теорія та практика реалізації : кол. моногр.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Стрішенець. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 236 с.
2. Красняк О. П., Довгань Ю.В. Маркетингова оцінка напрямків інвестиційно-інноваційної активності підприємств олійно-жирового під комплексу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 42-46
3. Ільків Л. А. Ефективність виробництва високо олійного соняшнику в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 1171–1173.
4. Ціхановська В. М. Оцінка стану та основні напрями розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
5. Жигadlo В. С., Сікачина О. В. Виробництво зернових та олійних культур в Україні: проблеми та перспективи в умовах світової продовольчої кризи / За ред. В. Артющина. Київ : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2008. 44 с.
6. Урожай олійних культур в Україні зросте до 22,5 млн т. *Agroportal.ua*. 2024. URL: <https://agroportal.ua/news/rastenievodstvo/urozhay-oliynih-kultur-v-ukrajini-zroste-do-22-5-mln-t>
7. Україна за рік збільшила виробництво та експорт соняшникової олії на 25%. Асоціація. Бізнес. Цензор. 2024. URL: biz.censor.net/news/3442580/ukrayina_za_rik_zbilshyla_vyrobnnytstvo_ta_eksport_sonyashnykovoyi_oliyi_na_25_asotsiatsiya
8. Україна встановила рекорд із переробки олійних культур у 2023/24 маркетинговому році. *Agroportal.ua*. URL: <https://agrorreview.com/content/ukrayina-vstanovyla-rekord-iz-pererobky-olijnyh-kultur-u-2023-24-marketyngovomu-roczii/>
9. Україна встановила другий результат за роки Незалежності з виробництва та експорту соняшникової олії. *Forbes.ua*. URL: forbes.ua/news/ukrayina-vstanovila-drugiy-rezultat-za-roki-nezalezhnosti-z-virobnitstva-ta-eksportu-sonyashnikovoi-olii-20092024-23756
10. Україна почала переробку соняшнику у рекордних об'ємах. *Agropolit.com*. URL: <https://agropolit.com/news/28914-ukrayina-pochala-pererobku-sonyashniku-u-rekordnih-obyemah>
11. Цінове просідання до 30%, або з чим заходять аграрії у новий маркетинговий рік. *Agroportal.ua*. URL: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/cinove-prosidannya-do-30-abo-z-chim-zahodyat-agrariji-u-noviy-marketingoviy-rik>
12. Офіційні дані щодо обсягів виробництва, експорту та стану транспортної інфраструктури. Державна служба статистики України Держстат. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm?utm_source=chatgpt.com
13. Скляр В. Ю., Крусір Г. В., Коваленко І. В., Кузнєцова І. О., Шпирко Т. В. Розробка енергоефективної технології утилізації відходів олійно-жирової галузі. *Одеська національна академія харчових технологій Наукові праці*. 2019. Том 83. Випуск 1.
14. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни. Виклики та можливості. Український центр європейської політики. Представництво Фонду Конрада Аденауєра в Україні, Київ, 2023 р. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA%2B2023%2BUCEP%2BUkraine%27s%2Bintegration%2Binto%2Bthe%2BEU%2Binternal%2Bmarket%2Bin%2Bthe%2Bcondition%2Bof%2Bwar%2Bchallenges%2Band%2Bopportunities%2B.pdf>
15. Державна політика у сфері євроінтеграції. Портал Управління знаннями. URL: pdp.nacs.gov.ua/courses/derzhavna-polityka-u-sferi-yevropeiskoi-ta-yevroatlantychnoi-intehratsii-ukrainy-derzhavni-sluzhbovtsi-yaki-zaimaiut-posady-katehorii-b-v-posadovi-osoby-mistsevoho-samovriadiuvannia-iv-vi-katehorii

References:

1. Ielisieieva L. V., Strilchuk R. S., Strishenets O. M. [ta in.] (2015). Ekolohoeekonomichni zasady ratsionalnoho pryrodokorystuvannia [Ecological and economic foundations of rational nature management]: teoriia ta praktyka realizatsii : kol. monohr.; za zah. red. d-ra ekon. nauk, prof. O. M. Strishenets. Lutsk: Vezha-Druk, 236 p.

2. Krasniak O.P., Dovhan Yu.V. (2018). Marketynhova otsinka napriamkiv investytsiino-innovatsiinoi aktyvnosti pidpriemstv oliino-zhyrovoho pid kompleksu. [Marketing evaluation of the directions of investment and innovation activity of oil-fat enterprises under the complex. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 12. p. 42–46.
3. Ilkiv L.A. (2017). Efektyvnist vyrobnytstva vysoko oleinovoho soniashnyku v Ukraini. [The efficiency of production of high oleic sunflower in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*. № 11 (51). p. 1171–1173.
4. Tsikhanovska V. M. (2016). Otsinka stanu ta osnovni napriamy rozvytku vitchyznianoho ahroprodovolchoho rynku v umovakh hlobalizatsii. [Assessment of the condition and main directions of development of the domestic agro-food market in the conditions of globalization]. *Efektivna ekonomika*. № 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
5. Zhyhadlo V.S., Sikachyna O.V. (2008). Vyrobnytstvo zernovykh ta oliinykh kultur v Ukraini: problemy ta perspektyvy v umovakh svitovoi prodovolchoi kryzy [Production of cereals and oilseeds in Ukraine: problems and prospects in the conditions of the global food crisis] / Za red. V. Artiushyna. Kyiv: Analitychno-doradchyi tsentr Blakytnei strichky PROON, 44 p.
6. Urozhai oliinykh kultur v Ukraini zroste do 22,5 mln t [Oil crops in Ukraine will increase to 22.5 million tons]. Agroportal.ua. Available at: <https://agroportal.ua/news/rasteniievodstvo/urozhay-oliinykh-kultur-v-ukrajini-zroste-do-22-5-mln-t>
7. Ukraina za rik zbilshyla vyrobnytstvo ta eksport soniashnykovoi olii na 25% [Ukraine increased the production and export of sunflower oil by 25% over the year]. Asotsiatsiia Biznes. Tsenzor. Available at: biz.censor.net/news/3442580/ukrayina_za_rik_zbilshyla_vyrobnytstvo_ta_eksport_sonyashnykovoyi_oliyi_na_25_asotsiatsiya
8. Ukraina vstanovyla rekord iz pererobky oliinykh kultur u 2023/24 marketynhovomu rotsi [Ukraine set a record for processing oil crops in the 2023/24 marketing year]. Agroportal.ua. Available at: <https://agoreview.com/content/ukrayina-vstanovyla-rekord-iz-pererobky-olijnyh-kultur-u-2023-24-marketyngovomu-roczii/>
9. Ukraina vstanovyla druhyi rezultat za roky Nezalezhnosti z vyrobnytstva ta eksportu soniashnykovoi olii [Ukraine has established the second result during the Independence for Production and Exports of Sunflower Oil]. Forbes.ua Available at: <https://forbes.ua/news/ukraina-vstanovila-drugiy-rezultat-za-roki-nezalezhnosti-z-virobnitstva-ta-eksportu-sonyashnikovoi-oli-20092024-23756>
10. Ukraina pochala pererobku soniashnyku u rekordnykh obiemakh. Agropolit.com [Ukraine started processing sunflower in record volumes]. Available at: <https://agropolit.com/news/28914-ukrayina-pochala-pererobku-sonyashnyku-u-rekordnih-obyemakh>
11. Tsinove prosidannia do 30%, abo z chym zakhodiat ahrarii u novyi marketynhovyi rik [Price subsidence up to 30%, or what agrarians come with in the new marketing year]. Agroportal.ua Available at: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/cinove-prosidannya-do-30-abo-z-chim-zahodyat-agrariji-u-noviy-marketingoviy-rik>
12. Ofitsiini dani shchodo obsiahiv vyrobnytstva, eksportu ta stanu transportnoi infrastruktury [Official data on production, exports and transport infrastructure]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy Derzhstat. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm?utm_source=chatgpt.com
13. Skliar V. Yu., Krusir H. V., Kovalenko I. V., Kuznietsova I. O., Shpyrko T. V. (2019). Rozrobka enerhoefektyvnoi tekhnolohii utylizatsii vidkhodiv oliino-zhyrovoyi haluzi. [Development of energy efficient technology of utilization of waste oil and fat industry]. *Odeska natsionalna akademiia kharchovykh tekhnolohii Naukovi pratsi*. tom 83. vypusk 1.
14. Intehratsiia Ukrainy do vnutrishnoho rynku YeS v umovakh viiny. Vyklyky ta mozhlyvosti (2023) [Integration of Ukraine into the EU internal market in war. Challenges and opportunities]. Ukraïnskyi tsentr yevropeyskoï polityky. Predstavnytstvo Fondu Konrada Adenauera v Ukraini, Kyiv. Available at: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA%2B2023%2BUCEP%2BUkraine%27s%2Bintegration%2Binto%2Bthe%2BEU%2Binternal%2Bmarket%2Bin%2Bthe%2Bcondition%2Bof%2Bwar%2Bchallenges%2Band%2Bopportunities%2B.pdf>
15. Derzhavna polityka u sferi yevrointegratsii. Portal Upravlinnia znanniamy [State policy in the field of European integration. Knowledge management portal]. Available at: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/derzhavna-polityka-u-sferi-yevropeiskoi-ta-yevroatlantychnoi-intehratsii-ukrainy-derzhavni-sluzhbovti-yaki-zaimaiut-posady-katehorii-b-v-posadov-i-osoby-mistsevoho-samovriaduvannia-iv-vi-katehorii>

Pavlo Antonyuk

State Organization “Institute of Market and Economic & Ecological Researches
of National Academy of Sciences of Ukraine”

BUILDING A MARKET ENVIRONMENT IN THE FAT-AND-OIL INDUSTRY OF UKRAINE ON THE BASIS OF THE DEVELOPMENT OF DEEP PROCESSING SECTORS IN THE CONTEXT OF REVIVAL AND EUROPEAN INTEGRATION

The article is devoted to the analysis of the state and trends of the development of the oil and fat industry of Ukraine, in particular in the context of development of deep processing sectors and the impact of European integration processes on the market environment of this industry. The oil and fat industry is an important component of the national economy of Ukraine, which not only provides food safety but also creates a considerable amount of jobs and provides foreign exchange earnings from exports. However, the industry faces numerous challenges, in particular with the need to modernize production, introduce innovative technologies and adapt to European standards. The paper deals with key problems and trends that influence the development of the oil and fat industry of Ukraine, in particular the importance of the industry for the country's economy and market state. Particular attention is paid to the development of deep processing sectors, in particular the economic expediency of this process, the experience of leading countries and investment aspects that can be the basis for modernization of production. The main stages and tools of implementation of high-tech solutions in

the industry are considered, which can ensure an increase in the competitiveness of Ukrainian producers in the international market. One of the important aspects of work is the study of the impact of European integration processes on the development of the oil and fat industry in Ukraine. The EU key requirements for products and their implementation in Ukraine are defined, which includes the adaptation of quality standards and environmental standards. It also focuses on the expansion of export opportunities in the context of European integration, which will preserve competitiveness and open up new opportunities for Ukrainian producers in international markets. The article deals with the state policy of supporting the industry in the context of European integration, including mechanisms of financing, stimulating investments and infrastructure development. The need for a strategic approach to the development of the oil and fat industry is determined, which includes not only the support of national producers, but also the creation of favorable conditions for attracting investments and the introduction of innovative technologies.

Keywords: oil and fat industry, development, market environment, recovery, european integration.

Статтю подано до редакції 01.04.2025